

PHÁT TRIỂN THANH TOÁN KHÔNG DÙNG TIỀN MẶT - giải pháp quan trọng nhằm ổn định và phát triển thị trường tài chính Việt Nam hiện nay

KHUẤT THỊ ANH THƠ *

Tren cơ sở nhận thức về vai trò và tầm quan trọng của thanh toán không dùng tiền mặt đối với sự phát triển và lành mạnh hoá thị trường tài chính, tiền tệ, trong nhiều năm qua, Nhà nước, và đặc biệt là hệ thống ngân hàng nước ta đã có nhiều chính sách và giải pháp khác nhau nhằm khuyến khích, tăng cường thanh toán không dùng tiền mặt. Các phương thức khác nhau đã được áp dụng như séc, uỷ nhiệm chi - hoặc lệnh chi, uỷ nhiệm thu - hoặc nhờ thu, thư tín dụng, thẻ ngân hàng và các nghiệp vụ ngân hàng điện tử, thanh toán qua mạng đã được áp dụng và đã có tác dụng to lớn trong việc tăng chu chuyển vốn trong nền kinh tế, tiết kiệm chi phí thanh toán bằng tiền mặt.. Tuy nhiên, kết quả sau nhiều năm cho thấy tỷ lệ thanh toán bằng tiền mặt vẫn chiếm một tỷ trọng lớn trong tổng số các giao dịch thanh toán của nền kinh tế, đặc biệt các giao dịch thanh toán của các cá nhân và các doanh

Mặc dù thanh toán không dùng tiền mặt mang lại nhiều lợi ích, nhưng đến nay, Việt Nam là nước có tỷ lệ thanh toán bằng tiền mặt cao nhất trong khu vực

Ảnh: NH

nghiệp nhỏ và vừa. Các giao dịch kinh doanh buôn bán nhỏ hầu hết vẫn thực hiện phương thức thanh toán bằng tiền mặt (trong các doanh nghiệp nhỏ và vừa có khoảng 50% giao dịch thanh toán bằng tiền mặt; trong các doanh nghiệp Nhà nước vẫn có khoảng 20% các giao dịch thanh toán bằng tiền mặt; các hộ kinh doanh có khoảng 80% - 90% thanh toán bằng

tiền mặt; khoảng 80% các doanh nghiệp trả lương nhân viên bằng tiền mặt...). Đặc biệt, gần đây, để hướng các cá nhân, các doanh nghiệp thực hiện thanh toán không dùng tiền mặt, Chính phủ và Ngân hàng Nhà nước (NHNN) đã có những chính sách quan trọng về vấn đề này. Cụ thể là ngày 28/12/2006, Chính phủ đã ban

* NHNN&PTNT Hà Nội

hành Nghị định số 161/2006/NĐ-CP Quy định về thanh toán bằng tiền mặt, đồng thời ngày 7/3/2007, Ngân hàng Nhà nước ban hành Thông tư hướng dẫn số 01/2007/TT-NHNN để hướng dẫn một số nội dung của Nghị định này.

Về mặt lý luận và thực tiễn, không ai có thể phủ nhận vai trò của thanh toán không dùng tiền mặt, hay nói cách khác là những lợi ích mang lại cho các chủ thể tham gia vào hoạt động thanh toán và cho nền kinh tế của hoạt động thanh toán không dùng tiền mặt. Đó là: (1) Làm giảm đi các chi phí liên quan đến việc bảo quản, kiểm đếm, vận chuyển tiền mặt, với thời gian thanh toán nhanh, đảm bảo sự minh bạch rõ ràng về mặt pháp lý trong thanh toán và đặc biệt hạn chế được rủi ro trong việc thanh toán bằng tiền mặt như việc mất mát, nạn tiền giả; (2) đáp ứng tốt hơn nhu cầu về dịch vụ thanh toán của nền kinh tế; nâng cao hiệu quả hoạt động của các trung gian tài chính, ngân hàng và các tổ chức tham gia cung ứng dịch vụ thanh toán nói chung; nâng cao năng lực giám sát của các cơ quan quản lý Nhà nước, minh bạch hóa các giao dịch kinh tế, tăng cường công tác phòng chống tham nhũng, rửa tiền...; (3) ngoài ra, đẩy mạnh thanh toán không dùng tiền mặt còn góp phần thực thi có hiệu quả chính sách tiền tệ quốc gia; thúc đẩy và thu hút vốn đầu tư nước ngoài, đáp ứng nhu cầu

hội nhập kinh tế quốc tế.

Mặc dù thanh toán không dùng tiền mặt mang lại nhiều lợi ích như vậy, nhưng với nhiều lý do khác nhau, cho đến nay, nước ta là nước có tỷ lệ thanh toán bằng tiền mặt cao nhất so với các nước trong khu vực. Có thể đưa ra một số nguyên nhân cơ bản sau đã làm cản sự phát triển thanh toán không dùng tiền mặt, như:

- Hạ tầng cơ sở và trang thiết bị phục vụ cho các hoạt động thanh toán còn nghèo nàn và kém hiệu quả. Tính đến cuối năm 2006, cả nước mới có khoảng 3.000 máy ATM nhưng chỉ có ở các thành phố lớn và khu công nghiệp, nếu tính trung bình thì khoảng 30.000 dân mới có một máy ATM (Singapore khoảng dưới 3.000 dân 1 máy ATM). Trong khi đó, tiện ích thẻ chưa hấp dẫn khách hàng, thẻ của ngân hàng nào chỉ được sử dụng máy của ngân hàng đó mà không được nối mạng và sử dụng ở các ngân hàng khác nhau.

- Chất lượng, tiện ích và tính đa dạng về dịch vụ thanh toán không dùng tiền mặt chưa phong phú. Khả năng đáp ứng nhu cầu của nhiều khách hàng khác nhau còn rất hạn chế, đặc biệt, các giao dịch sử dụng các công nghệ hiện đại với các nghiệp vụ thanh toán tiên tiến như qua Internet, qua điện thoại chưa phát triển.

- Tính cạnh tranh trên thị trường dịch vụ chưa cao. Hầu

hết các ngân hàng chỉ cạnh tranh ở các dịch vụ truyền thống, trong khi các dịch vụ mới, nhất là dịch vụ thanh toán lại chưa phát triển. (thực tế cho thấy lãi của ngân hàng ở dịch vụ tín dụng là chính, chiếm tới khoảng 70% trong tổng số lãi).

- Hoạt động thanh toán không dùng tiền mặt mới được thực hiện hầu hết ở các địa bàn là các trung tâm thương mại, các thành phố lớn, các khu công nghiệp, khu chế xuất.

- Phí dịch vụ thanh toán còn cao, đặc biệt so với các giao dịch thanh toán nhỏ, lẻ.

- Trình độ cán bộ làm công tác dịch vụ thanh toán còn bất cập, tác phong phục vụ chưa đáp ứng yêu cầu khách hàng.

- Hệ thống thanh toán liên ngân hàng có vai trò rất quan trọng đối với toàn hệ thống thanh toán của các ngân hàng, còn chưa đáp ứng được yêu cầu của hệ thống thanh toán.

- Đặc biệt là hệ thống thuế chưa có tác dụng khuyến khích và kích thích sự phát triển thanh toán không dùng tiền mặt. Đây là một nguyên nhân hết sức quan trọng, là nguyên nhân của hiện tượng trốn lậu thuế của các doanh nghiệp.

Do vậy, hiện nay để các chính sách của Nhà nước đi vào cuộc sống, từng bước phát triển thanh toán không dùng tiền mặt trong nền kinh tế, cần có những giải pháp hết sức đồng bộ ở nhiều lĩnh vực chứ không thể dùng mệnh lệnh hành chính ép

buộc các hoạt động thanh toán không dùng tiền mặt, đặc biệt trong nền kinh tế thị trường hội nhập. Đó là bên cạnh việc hoàn thiện các cơ chế quản lý nâng cao hiệu lực quản lý của Nhà nước trong lĩnh vực thanh toán, hoàn thiện các chế tài, hướng dẫn thực hiện các hình thức thanh toán không dùng tiền mặt ở các NHTM, đặc biệt là thực hiện những cam kết song phương và đa phương đối với hoạt động thanh toán, điều quan trọng từng bước cần thực hiện:

- Phát triển thanh toán không dùng tiền mặt ở khu vực công, thanh toán không dùng tiền mặt áp dụng đối với cơ quan, tổ chức công như trả lương, trợ cấp xã hội và các khoản chi tiêu khác qua tài khoản...

- Phát triển thanh toán không dùng tiền mặt ở các doanh nghiệp, thông qua phương thức tiếp thị có hiệu quả, khuyến khích các doanh nghiệp thực hiện thanh toán không dùng tiền mặt trên cơ sở để các doanh nghiệp thấy rõ những tiện ích của thanh toán không dùng tiền mặt và những rủi ro bất lợi của thanh toán bằng tiền mặt bên cạnh các biện pháp hành chính khác quy định cụ thể những khoản thanh toán mà các doanh nghiệp phải thanh toán qua ngân hàng.

- Phát triển thanh toán không dùng tiền mặt đối với dân cư: cũng trên cơ sở tiếp thị, khuyến cáo và giáo dục để mọi người dân nắm được những tiện ích

của việc thanh toán không dùng tiền mặt, đồng thời tăng cường các trang thiết bị, cơ sở vật chất kỹ thuật và công nghệ cho các tổ chức tham gia thực hiện thanh toán, tăng cường và đa dạng hóa các phương tiện thanh toán không dùng tiền mặt, gia tăng các tiện ích đi kèm các dịch vụ thanh toán không dùng tiền mặt, nghiên cứu để giảm bớt phí thanh toán không dùng tiền mặt, phát triển các chủ thể tham gia thanh toán và mạng lưới chấp nhận thanh toán không dùng tiền mặt...

- Phát triển hệ thống thanh toán, trước hết cần hoàn thiện và phát triển hệ thống thanh toán liên ngân hàng, hệ thống thanh toán bù trừ, thực hiện việc kết nối thanh toán bù trừ giữa các NHTM trên cơ sở hoạt động của các trung tâm chuyển mạch để tạo tiện ích trong thanh toán cho khách hàng...

Đổi mới và cải tiến hệ thống thuế, trước hết là thuế xuất nhập khẩu và thuế giá trị gia tăng với mục tiêu sử dụng thuế như đòn bẩy kích thích. Thực hiện chính sách thuế xuất nhập khẩu sao cho khuyến khích việc đầu tư máy móc thiết bị, kỹ thuật, công nghệ và các năng lực khác phục vụ cho việc thanh toán không dùng tiền mặt đối với các tổ chức tham gia thực hiện và các đơn vị chấp nhận thanh toán không dùng tiền mặt. Thực hiện chính sách thuế giá trị gia tăng để khuyến khích thanh toán không dùng tiền mặt

đối với các hộ kinh doanh và các tổ chức kinh tế.

- Tăng cường nguồn nhân lực, nâng cao trình độ cho các cán bộ tham gia vào thực hiện thanh toán không dùng tiền mặt...

Có thể nói rằng hoạt động thanh toán không dùng tiền mặt phát triển cùng với sự phát triển của nền kinh tế và luôn đi đôi và phù hợp với trình độ phát triển nền kinh tế cùng với việc giảm dần các tệ nạn buôn lậu, gian lận thương mại, trốn lậu thuế... và như vậy việc mở rộng và phát triển thanh toán không dùng tiền mặt do nhu cầu nội tại của nền kinh tế. Tuy nhiên, trong điều kiện hiện nay trên tinh thần Nghị định 161/2006/NĐ-CP của Chính phủ, các Bộ ngành cần có sự phối hợp đồng bộ để đưa ra các cơ chế khuyến khích các tổ chức công, các doanh nghiệp và dân cư tham gia thực hiện thanh toán không dùng tiền mặt trên cơ sở lợi ích kinh tế và những tiện ích của thanh toán không dùng tiền mặt mang lại. Đồng thời cần có cơ chế hỗ trợ các tổ chức thực hiện dịch vụ thanh toán, các tổ chức và các đơn vị chấp nhận thanh toán không dùng tiền mặt trong việc phát triển công nghệ, kỹ thuật, máy móc... để thực hiện có hiệu quả và thực sự mang lại những tiện ích cho những tổ chức và cá nhân tham gia vào thanh toán không dùng tiền mặt. ■